

Prof.dr. Olf Praamstra

De Nederlandse letterkunde als provinciale literatuur

Universiteit
Leiden

Bij ons leer je de wereld kennen

De Nederlandse letterkunde als provinciale literatuur

Rede uitgesproken door

Prof.dr. Olf Praamstra

bij zijn afscheid als bijzonder hoogleraar

Nederlandse Literatuur in Contact met Andere Culturen

aan de Universiteit Leiden

op vrijdag 12 juni 2015

**Universiteit
Leiden**

Zeer gewaardeerde toehoorders,

Toen ik acht jaar geleden op deze zelfde plek, maar dan een trapje hoger, de oratie hield waarmee ik mijn ambt aanvaardde, heb ik een optimistisch verhaal gehouden over de positie en de toekomst van de Nederlandse letteren. 'De Nederlandse letterkunde als wereldliteratuur' was de titel van mijn oratie, en ik heb mijn best gedaan om die stelling te verdedigen.

Vandaag kies ik een ander uitgangspunt, dat wat pessimistischer is - dat pessimisme spreekt al uit de titel van het college dat ik vandaag aan u mag geven: 'de Nederlandse letterkunde als provinciale literatuur'. Deze verandering van toon betekent niet dat ik de afgelopen jaren veel somberder ben geworden. Maar als je aan iets begint, ligt een optimistische toon meer voor de hand dan bij een afscheid. Wat mij betreft is er niets veranderd. Het is een kwestie van perspectief.

Het gaat ook helemaal niet slecht met de Nederlandse literatuur in de wereld. Toegegeven, we tellen niet echt mee als het gaat om wereldwijde erkenning. Wij winnen geen Nobelprijzen, er is geen Nederlandse Dan Brown - gelukkig niet - en de Nederlandse literatuur wordt lang niet zo goed verkocht als bijvoorbeeld het werk van Scandinavische auteurs. In de internationale canon figureert eigenlijk alleen het *Dagboek van Anne Frank*, een boek dat je in de Nederlandse literatuurgeschiedenis nu juist weer niet aantreft.¹ In feite wordt de Nederlandse literatuur vooral gelezen in Nederland zelf, en daarom is het vanuit mondiaal perspectief een provinciale literatuur.

Maar daar staat tegenover dat de Nederlandse literatuur druk vertaald wordt en dat er een enorm aantal opleidingen Nederlands is buiten Nederland, Vlaanderen en Suriname, waar duizenden studenten zich in de Nederlandse literatuur verdiepen. Op de website van de Nederlandse Taalunie staat:

Aan zo'n 175 universiteiten in het buitenland doceren ongeveer 700 docenten Nederlands als vreemde taal in 40 landen. [...] Met buitenland wordt hier dan bedoeld: elk land waar Nederlands geen officiële taal is. Er zijn in het buitenland meer dan 15.000 studenten die Nederlands leren.²

Hoe betrouwbaar die cijfers zijn, is de vraag. Dezelfde tekst stond er vijf jaar geleden ook al, dus het kan gemakkelijk iets meer of minder zijn. Om de zoveel tijd worden er nieuwe opleidingen Nederlands opgericht, en gaan oude weer ten onder. Maar dat het er veel zijn, is een feit. En voor de meeste mensen komt het als een verrassing. Toen onze minister van Onderwijs, mevrouw Bussemaker, in maart 2014 een bezoek aan Beijing bracht, en daar kennismaakte met Chinese studenten Nederlands, riep ze vol ongeloof: 'Echt!'; en daarna: 'Maar waarom?'³ Zo'n reactie van een vooraanstaande Nederlandse cultuurdrager stimuleert de studie van het Nederlands in het buitenland natuurlijk niet, maar haar verbazing is herkenbaar. Het is tekenend voor de onbekendheid van Nederlanders met de buitenlandse belangstelling voor de studie van de Nederlandse taal en literatuur. Nederlands, denken de meeste mensen, is immers een kleine, onbelangrijke taal. Waarom zou je dat gaan studeren?

Er is een tijd geweest dat daar anders over gedacht werd. In de zestiende en zeventiende eeuw werd op gezag van de Antwerpse medicus Jan van Gorp door sommigen - niet door iedereen, dat moet ik erbij zeggen - nog geloofd dat Nederlands de oudste taal ter wereld was, de taal die Adam en Eva in het paradijs gesproken hadden. Zijn verklaring daarvoor was even simpel als ongeloofwaardig. De naam van de taal was het bewijs. 'Duyts', zoals het Nederlands toen nog heette, was immers hetzelfde als 'Douts', en dat weer was een samentrekking van 'de oudste'. Zo was bewezen dat het Nederlands de moeder van alle talen was.⁴

Wij geloven dit al lang niet meer. Maar al is Nederlands niet de oudste taal is, het is ook niet zo'n 'kleine' taal als door veel mensen - vooral in Nederland zelf - wordt aangenomen. In *NRC/Handelsblad* van dinsdag 16 december 2014 stond een artikel met als kop 'Nederlands is een grote kleine taal'. Het was gebaseerd op onderzoek van Amerikaanse en Franse wetenschappers, die uitgingen van het standpunt dat de status van wereldtaal niet bepaald wordt door het aantal sprekers ervan, maar door de verbindingen tussen verschillende talen. Het was een ingewikkeld betoog, waarin zwaar woog dat veel

Nederlanders zich van het Engels bedienen. Ik ga daar verder niet op in, maar beperk mij in dit verband tot de conclusie van deze geleerden dat Nederlands een taal is die wel degelijk meetelt.⁵ Een taal die, zo blijkt uit de reactie van onze minister van onderwijs, maar ook uit die van bestuurders van Nederlandse universiteiten, in Nederland zelf duidelijk ondergewaardeerd wordt. Zij zouden niets liever willen dan dat er nog uitsluitend college in het Engels gegeven werd. Zelfs onder Neerlandici tref je zulke mensen aan. Wat hen betreft lezen ook studenten Nederlands bij voorkeur Engels. Natuurlijk hebben zij ongelijk, en het bewijst maar weer eens de uitspraak van de Amerikaanse taalkundige Robert Kirsner dat de Nederlandse taal veel te belangrijk is om aan Nederlanders te worden overgelaten.

Nederlands in het buitenland

Dat gebeurt gelukkig ook niet, want afgaande op de cijfers staat de studie van de Nederlandse taal en cultuur in het buitenland er goed voor. Toch moet ik het enthousiasme daarover een beetje temperen. In veel landen studeer je Nederlands naast een ander vak, dus in combinatie met Engels of Duits - vaak gaat het om een andere Germaanse taal - hoewel ook de combinatie met Frans en Spaans voorkomt. En soms is Nederlands niet de tweede, maar de derde taal. Toch neemt dat niet weg dat er een groot aantal landen is waar je Nederlands kunt studeren, en waar soms grote aantallen studenten op af komen. In Hongarije bijvoorbeeld zijn er maar liefst drie universiteiten die het vak aanbieden, en hetzelfde geldt voor Tsjechië. En dan te bedenken dat in Groningen de opleiding Hongaars is opgeheven, en de universiteit van Amsterdam erover denkt om hetzelfde met Tsjechisch te doen.⁶ Overigens vind je de echt grote opleidingen Nederlands in Indonesië, Duitsland en Polen. Hier studeren honderden studenten. In Duitsland zijn er bijna 1.500 studenten Nederlands, dat zijn er misschien wel meer dan in Nederland zelf.⁷

Voor de meeste mensen zijn dit verrassende aantallen, maar niet voor de mensen die werken bij de opleiding Nederlandkunde / Dutch Studies in Leiden. Het is een kleine opleiding met maar een handvol medewerkers, die uniek is in het

Nederlandse taalgebied. Hier worden buitenlandse studenten opgeleid tot Neerlandicus. Begonnen in 1986 met een bescheiden aantal studenten afkomstig uit maar twee landen - China en Indonesië - groeide de opleiding uit tot een Bachelor- en Masterstudie, waar studenten uit de hele wereld op af komen. Onder onze alumni zijn naast de al genoemde Chinezen en Indonesiërs, Koreanen, Duitsers, Scandinaviërs, Oostenrijkers, Polen en Japanners. Ruwweg kwam de ene helft van de studenten uit de Europese Unie en de andere uit landen daarbuiten. Jammer genoeg is het aandeel van de laatste groep de afgelopen jaren drastisch gedaald, omdat het collegegeld voor die studenten elk jaar met sprongen is verhoogd en nu voor zowel de Bachelor als de Master meer dan € 13.000 per jaar bedraagt.

Maar de instroom is nog steeds - inclusief uitwisselingsstudenten - gemiddeld zo'n veertig per jaar. Sommigen beginnen in het eerste jaar met nul kennis van het Nederlands. Om aan de opleiding te beginnen is geen enkele voorkennis nodig: je hoeft in principe niet eens te weten dat Nederland bestaat. Wij leren onze studenten alles. Maar er komen ook gevorderde studenten die in het tweede en soms zelfs het derde jaar instromen. Zij hebben een groot deel van hun studie aan een opleiding Neerlandistiek in het buitenland gedaan. Datzelfde geldt ook voor de meeste studenten in de Master: als iemand in zijn of haar land van herkomst een diploma heeft gehaald dat vergelijkbaar is met het Bachelor diploma van de opleiding Nederlandkunde / Dutch Studies, kan die toegelaten worden tot de Master. Zo komen er van heinde en ver elk jaar ook studenten, die in één jaar hun Leidse Masterdiploma halen.

Wie al die studenten van zo verschillende herkomst in de colleges bij elkaar ziet, ontkomt niet aan de gedachte dat hier het ideaal van de 'international classroom', waar bestuurders van universiteiten vaak zo verlangend over spreken, eindelijk werkelijkheid is geworden. Tientallen nationaliteiten en verschillende culturen zijn hier vertegenwoordigd, en wat hen verbindt is de Nederlandse taal en cultuur. Eenmaal afgestudeerd waaieren ze weer uit over de hele wereld. Sommigen gaan werken als docent Nederlands in hun land van herkomst, anderen kiezen voor een loopbaan bij de overheid (bij de Euro-

pese Unie, bij ambassades en consulaten) en meer nog komen ze terecht in de meest uiteenlopende functies in het bedrijfsleven. Maar wat ze allemaal gemeenschappelijk hebben is dat ze voor de rest van hun leven 'ambassadeur' van de Nederlandse taal en cultuur zijn.

Nederlandse literatuur in vertaling

Deze buitenlandse Neerlandici zijn voor een groot deel ook de vertalers van de Nederlandse literatuur. Die vertalingen zijn essentieel voor de bekendheid van de Nederlandse letteren in het buitenland. Grote talen met literatuur die wereldwijd gelezen wordt, zoals de Engelse en Franse, kunnen het in veel landen zonder vertaling stellen, maar dat geldt niet voor Nederland. Wil een Nederlandstalige auteur een plaatsje veroveren in het internationale literaire veld, dat wil zeggen deel uitmaken van de wereldliteratuur, dan is een vertaling een noodzakelijk voorwaarde.⁸

Afgezien van de door mij genoemde docenten en studenten Nederlands leest men in het buitenland geen Nederlandse boeken en kent men de Nederlandse literatuur niet. De lezer van een uit het Nederlands vertaald werk, weet daarom niet welke plaats de auteur ervan in Nederland inneemt, wat zijn plaats is in onze nationale canon. Hoe bekend een auteur in Nederland ook is, in het buitenland is hij een debutant en betreedt hij een nieuw en ander literair veld, waarin hij ontstaat is van al zijn roem, of - in de woorden van de Franse socioloog Pierre Bourdieu - van zijn 'symbolisch kapitaal'. De receptie van zijn werk hangt af van de sociaal-culturele context waarin het verschijnt. Natuurlijk spelen esthetische kwaliteiten een rol bij de beoordeling, maar minstens zo belangrijk zijn de uitgevers, critici en vertalers. In het literaire veld worden teksten geschreven, gepubliceerd, gelezen en besproken door verschillende actoren en instituties die samen een netwerk vormen en macht uitoefenen. De plaats die een auteur of werk in het literaire veld inneemt, hangt af van de interactie tussen deze organisaties of actoren. Op het moment dat een auteur overstapt van het ene naar het andere literaire veld veranderen de actoren en instituties; hij moet opnieuw beginnen.⁹

Voor de dynamiek in het internationale verkeer van vertalingen heeft de Israëliische literatuurwetenschapper Itamar Evan-Zohar de term 'het literaire polysysteem' gemunt. Hij omschrijft dit polysysteem als een verzameling systemen die elkaar gedeeltelijk overlappen. Deze systemen zijn open en heteronoom en beïnvloeden elkaar. Ieder systeem heeft zijn eigen regels, maar alle systemen samen vormen een groot mondiaal systeem.¹⁰ Dit mondiale literaire systeem bestaat uit literaire velden en talen die onderverdeeld kunnen worden in dominante en perifere systemen. De Nederlandstalige literatuur valt onder de perifere systemen, wat inhoudt dat die internationaal op weinig waardering hoeft te rekenen. Dat heeft consequenties voor de vertalingen uit het Nederlands en voor de receptie ervan. In feite kan de Nederlandse literatuur in vertaling alleen een rol spelen, als er via die vertalingen nieuwe ideeën of vormen in een ander systeem worden geïntroduceerd, waaraan in het betreffende land behoefte is.¹¹

Soms gebeurt dat. Niet gehinderd door kennis van theorie kwam Willem Frederik Hermans indertijd tot een soortgelijke conclusie. 'Alle literatuur', schreef hij in *Mandarijnen op zwavelzuur*, 'is provinciale literatuur. Wat is wereldliteratuur? Het is literatuur die in provincies speelt waar de hele wereld belangstelling voor heeft.'¹² Nu is Nederland een provincie waar doorgaans weinig belangstelling voor is, met als gevolg dat een Nederlandse auteur in vertaling geen tot weinig aandacht trekt. In de regel maakt hij deel uit van de grote groep debutanten die onopgemerkt blijven. Maar soms hebben debutanten succes. Misschien wel het mooiste voorbeeld daarvan is de waardering voor Cees Nooteboom in Duitsland.

Cees Nooteboom

Hoewel er al enkele boeken van Nooteboom in het Duits vertaald waren, kende bijna niemand hem. Het moment dat daar verandering in kwam valt heel precies te dateren: 17 oktober 1991, om 11 uur 's avonds. Op dat uur besprak Marcel Reich-Ranicki in een televisie uitzending *Die folgende Geschichte*, de vertaling van het in Nederland lauw ontvangen boekenweekgeschenk *Het volgende verhaal* (1991). Reich-Ranicki was

diep onder de indruk van wat hij gelezen had en bestempelde Nootboom als een van de belangrijkste hedendaagse Europese schrijvers. Hij moest bekennen dat hij tot dan toe nooit iets van hem gelezen had, en hij wist niet eens zeker of hij dit verhaal wel helemaal begrepen had, maar het was zonder meer het beste boek van het afgelopen jaar. Deze lovende woorden bleven niet zonder gevolg. Reich-Ranicki was een autoriteit in Duitsland en *Die folgende Geschichte* beleefde na de TV-uitzending herdruk op herdruk. Ook de oudere vertalingen van Nootboom werden vanaf dit moment goed verkocht. Hij was in één klap een gevierd schrijver in Duitsland, de belangrijkste auteur uit het Nederlandse taalgebied.¹³

Het zegt veel over de krachten die in het literaire veld werkzaam zijn, temeer omdat Nootboom in Nederland zelf een veel lagere status heeft. Hij werd nooit tot de grote naoorlogse auteurs gerekend en in vergelijking met Hermans, Gerard Reve en Harry Mulisch was hij een auteur van de tweede rang.¹⁴ Daar bracht ook het succes in Duitsland geen verandering in. Veelzeggend in dit verband is wat Nootboom daar zelf over opgemerkt heeft:

Een Braziliaanse ambassadeur verruilde haar post in Parijs voor Nederland. Bij haar kennismakingsbezoek aan Buitenlandse Zaken vertelde ze trots dat ze een boek van een Nederlands auteur heel mooi had gevonden, *Het volgende verhaal*. Ja, zei haar gesprekspartner, het schijnt dat buitenlanders daar iets aan vinden.

Nootboom was daar enigszins verbitterd over, al deed hij of het hem weinig kon schelen.¹⁵ Het is ook opmerkelijk dat een auteur in eigen land veel lager gewaardeerd wordt dan elders. Toch staat Nootboom hierin niet alleen. Een nog veel spreker voorbeeld hiervan biedt Japan.

Japan

Als er ooit ergens een land ter wereld is geweest, waar Nederland zijn literatuur naar had kunnen exporteren, dan is het Japan geweest. Ruim tweehonderd jaar, van 1641 tot 1855, mocht Nederland als enig westers land handel drijven met Japan. Wel werden de Nederlanders op afstand gehouden.

Ze werden ondergebracht op een eilandje voor de kust van Nagasaki, dat ze alleen met speciale toestemming mochten verlaten. Maar tweehonderd jaar lang waren Nederland en de Nederlandse taal voor Japan de enige toegang tot westerse kennis. In het begin was het vooral de geneeskunst waar de belangstelling naar uit ging, maar geleidelijk werden de Japaners ook nieuwsgierig naar andere vakgebieden. Japanse tolken en vertalers legden zich toe op de studie van het Nederlands om op de hoogte te raken van de politieke, wetenschappelijke en technische ontwikkelingen in het buitenland. Die studie van de westerse kennis via de omweg van het Nederlands werd bekend onder de naam 'Rangaku' of 'Hollandse studiën'. Op die manier heeft Nederland een belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van diverse wetenschappen, zoals - naast de al genoemde geneeskunde - de astronomie, de natuur- en scheikunde, de krijgskunde en zelfs de sociale wetenschappen. Ook in de beeldende kunst en de Japanse taal heeft Nederland zijn sporen nagelaten.¹⁶

Maar hoe zit het met de Nederlandse literatuur? Je zou verwachten dat een land dat gedurende meer dan tweehonderd jaar een exclusieve relatie heeft met een ander land, toch ook iets van zijn literaire leven heeft doorgegeven. Dat is jammer genoeg nauwelijks het geval. De belangstelling voor natuurwetenschappelijke en technische kennis was veel groter dan voor literatuur, en Nederlandse teksten waren voor Japanners al gauw te christelijk. Op het christendom berustte in deze periode in Japan een totaal verbod. Om die reden ook werd er scherp toezicht gehouden op alle boeken aan boord van Nederlandse schepen die in Nagasaki aanlegden. Bijbels en andere religieuze literatuur werden onmiddellijk in beslag genomen. Ook werden er lijsten van boeken opgesteld, die naar Edo (Tokio) werden gestuurd, met de bedoeling om ze aan een nauwkeurig onderzoek te onderwerpen. Een aantal van die lijsten is bewaard gebleven, zodat we weten dat er werken van, in Nederland, vooraanstaande auteurs als Hooft, Wolff en Deken, Bilderdijk, Tollens en Bosboom-Toussaint in Japan zijn aangekomen. In de Nederlandse literatuurgeschiedenis nemen deze auteurs een prominente plaats in. Maar hoewel hun werk in Japan aanwezig was, blijkt nergens uit dat zij in Japan gelezen

werden, laat staan vertaald. De enige Nederlandse auteur die in deze periode van ruim tweehonderd jaar vertaald is, is Jan Bastiaan Christemeijer (1794-1872) - en dat is nu weer een auteur die je in de Nederlandse literatuurgeschiedenis niet terugvindt.

Christemeijer is een vroeg negentiende-eeuwse schrijver van misdaadverhalen, die hij ontleende aan officiële documenten. In deze verhalen geeft hij een beeld van de wereld van oplichters, moordenaars en andere criminelen uit het Nederland van zijn tijd. Het is nog steeds heel onderhoudende lectuur. Hij schreef een soort voorloper van de moderne detective, alleen ontbreekt in zijn verhalen een echte detective. Bij hem worden de misdaden meestal min of meer bij toeval opgelost, vaak op een moment als het onderzoek door de politie totaal is vastgelopen. Christemeijer ziet daar de hand van God in, die de echte misdadigers uiteindelijk niet onbestraft laat en de politie daarom een handje helpt. Maar de structuur van de verhalen lijkt wel op die van de moderne detectives. De spanning wordt langzaam opgevoerd, er komen steeds meer aanwijzingen, personen die in eerste instantie verdacht worden blijken onschuldig en aan het eind worden de ware schuldigen gegrepen en leggen ze een bekentenis af.

Twee van zijn verhalen zijn in 1861 vertaald. De titel van het eerste verhaal is 'De Jonker van Roderijcke, of een dubbele moord, door de titel van een blijspel ontdekt'; en het tweede 'De blauwe ruiter en zijn huisgezin'. Het zijn lange verhalen van elk ongeveer vijftig pagina's en ze zijn door Kanda Takahira (1830-1898) in het Japans vertaald. Takahira had Nederlands gestudeerd in Kyoto en vertaalde vooral boeken op het gebied van de wetgeving en rechtspraak. Dat verklaart ook zijn belangstelling voor het werk van Christemeijer. Hij had het louter voor zijn plezier vertaald, niet met de intentie om het uit te geven, alleen bestemd voor hemzelf en zijn vrienden. Een van die vrienden was Narushima Ryūhoku (1837-1884) die het verhaal 'De Jonker van Roderijcke' vijftien jaar later, van september 1877 tot februari 1878, toen hij uitgever was van het literaire tijdschrift *Kagetsu Shinsi*, als feuilleton publiceerde, en weer tien jaar later ook als boek.

Waarom vond Narushima het zo'n bijzonder verhaal? Dat blijkt uit een aantekening die hij bij de vertaling maakte. De hoofdpersoon van het verhaal, de jonker van Roderijcke is

vermoord, en het onderzoek van de politie heeft niets opgeleverd. Maar twee jaar later logeert een vriend van de jonker in een herberg, waar hij in zijn kamer een nagelaten notitie vindt, die duidelijk maakt dat in diezelfde kamer zijn vriend door de herbergier en diens vrouw vermoord is. Hij schrikt vreselijk van deze ontdekking en de angst slaat hem om het hart. Christemeijer beschrijft gedetailleerd wat er door hem heen gaat, als hij die ontdekking doet:

Duizenden gewaarwordingen bestormden mijn ziel. Ik kon niet geregeld denken. Het bloed steeg mij naar het hoofd. Al mijn zenuwen trilden. Ik werd beurtelings heet en koud. Snel als de bliksem ontstond in mijn ziel een gedachte. Een donker voorgevoel zei mij iets. Er zweefde een denkbeeld voor de geest: ik wilde het vatten... Plotseling ging een ontzettende lichtstraal voor mij op. Hu! nog huiver ik: een ijskoude rilling greep mij aan. Ik doorzag het hele verschrikkelijke geheim: daar stonden de waard en zijn vrouw, als de moordenaars van de Jonker voor mijn ogen! Ik verbeelde mij de ongelukkige te zien in zijn doodsangst... met zijn moordenaars worstelend. Hier, waar ik thans zat, lag hij wellicht te stuiptrekken... in het bed naast mij werd hij misschien afgemaakt!... Ik dacht te bezwijken. Het hele afschuwelijke voorval lag voor mij bloot, ik had het akelig geheim ontknoot!

En dan geeft Narushima hierop als commentaar, dat Japanse en Chinese auteurs zo'n situatie nooit zo precies zouden beschrijven. Hij vindt het een prachtig voorbeeld van de grote openhartigheid van de westerse literatuur. Kortom, Christemeijer introduceerde iets nieuws in het literaire veld van Japan, en dat was de reden van zijn succes. Het verhaal werd nog een paar keer herdrukt, en trok ook de aandacht van de bekende Japanse schrijver Mori Ōgai (1862-1922), die het vermeldt in het eerste hoofdstuk van zijn roman *Gan* (1915):

Ik herinner het me omdat ik ook een trouw lezer was van *Kagetsu Shinshi*. Dat was het tijdschrift dat voor het eerst een vertaling publiceerde van een westers verhaal. Als ik het goed heb ging het over een student, ergens op een universiteit in het Westen, die onderweg naar huis vermoord

werd. Ik denk dat het Kanda Takahira was die het in gewone omgangstaal vertaald had. Dat was geloof ik de eerste keer dat ik een westers verhaal gelezen heb.

Het is dus niet alleen het eerste Nederlandse verhaal dat in het Japans werd vertaald, maar volgens Mori Ōgai zelfs het eerste westerse verhaal. Hoewel Christemeijer uit de Nederlandse literatuurgeschiedenis verdwenen is, is hij niettemin de enige Nederlandse schrijver die in de Japanse literatuur zijn sporen heeft nagelaten.¹⁷

China

In Japan voegt Christemeijer iets nieuws toe aan de bestaande literatuur. Volgens de theorie van Evan-Zohar is dat de reden dat hij in het Japanse literaire systeem de aandacht trok. In China is de doorbraak van een Nederlandse auteur te danken aan de reputatie van de vertaler. Het bekendste boek uit de Nederlandse literatuur in China is *De kleine Johannes* (1885) van Frederik van Eeden, het enige Nederlandse boek in vertaling dat daar aanspraak kan maken op de titel 'klassieker'. De vertaler is Lu Xun, het pseudoniem van Zhou Shuren (1881-1936), die beschouwd wordt als 'de vader van de moderne Chinese literatuur'.¹⁸

Lu Xun kwam uit een welgestelde en ontwikkelde familie. In 1902, toen hij 21 jaar oud was, vertrok hij naar Japan om medicijnen te studeren. Japan was in die periode China ver vooruit als het ging om westerse kennis en het onderwijs stond op een veel hoger peil. Nadat in de negentiende eeuw een einde was gekomen aan de exclusieve band met Nederland stelde het land zich open voor andere westerse landen, en in de geneeskunde werd Duitsland het voorbeeld.¹⁹ Om de studie in de medicijnen te kunnen volgen, moesten studenten naast het Japans ook de Duitse taal beheersen.²⁰

Lu Xun was een idealist en een wereldverbeteraar. Hij was medicijnen gaan studeren om van China een beter en gezonder land te maken. Maar na vier jaar studie kwam hij erachter dat in de toenmalige Chinese samenleving de geestelijke gesteldheid van de bevolking een nog veel groter probleem was dan de fysieke. Hij staakte zijn studie en besloot zich te wijden aan de literatuur. Door middel van de literatuur wilde hij probe-

ren van China een beter land te maken.²¹ Daarin slaagde hij wonderwel. In de Chinese literatuurgeschiedenis staat Lu Xun bekend als iemand die zich als een van de weinigen bekommerde om de ellende van de gewone mensen. Hij vocht ertegen met zijn pen en verwierf zich daardoor de reputatie van een belangrijke 'geestelijke soldaat' van het Chinese volk.²²

Kort nadat hij besloten had zijn studie te staken, ontdekte hij een Duitse vertaling van Frederik van Eedens *De kleine Johannes* (1887). In 1906 kocht Lu Xun in een boekhandel in Tokio een aantal oude nummers van Duitse literaire tijdschriften. In een van die tijdschriften trof hij een vertaling aan van het vijfde hoofdstuk van *De kleine Johannes* en een artikel door de Vlaamse schrijver en criticus Pol de Mont over het leven en werk van Van Eeden.²³ Hij was door wat hij las onmiddellijk gegrepen en vroeg de boekhandel om de Duitse vertaling van *De kleine Johannes* te bestellen. Drie maanden later had hij het boek in handen, in de vertaling door Anna Fles uit 1892 (Halle, Otto Hendel Verlag). Het boek maakte een verpletterende indruk op hem.²⁴

Onmiddellijk ontstond bij hem de wens om het te vertalen. Maar zijn kennis van het Duits, vond hij, schoot daarvoor tekort. Het zou twintig jaar duren voordat hij een begin maakte met de vertaling. Het idee had hem al die tijd niet verlaten, maar er waren zoveel andere bezigheden die zijn tijd vroegen. Hij was teruggekeerd naar China, had meegewerkt aan verschillende literaire tijdschriften, had zijn naam als schrijver gevestigd met romans, verhalen en poëzie en bovendien introduceerde hij in vertaling een groot aantal westerse schrijvers in China. Toen hij in 1926 eindelijk een begin maakte met de vertaling van *De kleine Johannes* was hij een gevierd schrijver en een literaire autoriteit.²⁵ Het kostte hem nog moeite om er tijd voor te vinden, maar in 1928 verscheen dan eindelijk *Xiao Yuehan*; 'xiao' betekent klein en 'Yuehan' is de fonetische vertaling van Johannes. Het was de eerste Chinese vertaling van Nederlandstalige literatuur die in boekvorm verscheen.²⁶

Het kon niet anders dan dat een boek vertaald door Lu Xun de aandacht trok. Een jaar later verscheen de tweede druk en in 1934 de derde. Dat het boek ook daarna steeds weer werd herdrukt is vooral te danken aan de roem van Lu Xun. In de

jaren dertig koos hij in de strijd tussen de Kwomintang en de Communistische Partij de kant van Mao Zedong. Het verzekerde hem na zijn overlijden in 1936 van een lang naleven. Mao Zedong vergeleek hem later zelfs met Confucius: 'was Confucius de heilige van het feodale China, Lu Xun is de heilige van het moderne China'.²⁷ In de Volksrepubliek China staat zijn naam in alle schoolboeken, wordt zijn verzameld werk - ook zijn vertalingen - keer op keer herdrukt, is zijn naam verbonden aan een belangrijke literaire prijs en zijn er verschillende musea aan hem gewijd.²⁸

Dankzij zijn vertaler werd *De kleine Johannes* een klassieker. Na de eerste drie verschenen er herdrukken in 1947, 1957 en 2004. In dat laatste jaar kwam er bovendien een nieuwe vertaling op de markt, nu uit het Engels, die in 2006 een herdruk beleefde. Maar vanaf 2009 gaf men weer de voorkeur aan de vertaling van Lu Xun, die niet alleen als afzonderlijk werk werd herdrukt, maar ook in zijn verzameld werk. In 2011 verscheen het boek zelfs twee keer, een keer apart en een keer samen met een door Lu Xun vertaalde novelle van een Russische schrijver. Alles bij elkaar - als ik het allemaal goed geteld heb - heeft *Xiao Yuehan* van 1928 tot 2011 meer dan 14 herdrukken beleefd, voor een Nederlands boek een ongekend succes, maar een vertaling direct uit het Nederlands ontbreekt tot nu toe.²⁹

Conclusie

Zoals uit bovenstaande voorbeelden blijkt spelen er steeds weer andere krachten in het mondiale literaire veld. In Duitsland was het een gezaghebbend criticus in een veel bekeken TV-programma; in Japan was er de introductie van iets nieuws in de bestaande literatuur; in China was het de reputatie van de auteur die het boek vertaalde. In elk land lijkt men, niet gehinderd door de status die de auteurs in Nederland genieten, een eigen keuze te maken. In het voormalige Oostblok was de communistische schrijver Theun de Vries lange tijd de meest vertaalde Nederlandse schrijver, met name in landen als Tsjechië, Hongarije en de DDR.³⁰ Eep Francken heeft in een aantal artikelen gewezen op de bijzondere positie in Zuid-Afrika van J. van Melle. Zijn roman *Bart Nel, de opstandeling*, verschenen

in 1937, en later door hem zelf vertaald in het Afrikaans, werd vanaf 1960 in Zuid-Afrika een klassieker, terwijl het boek in Nederland totaal vergeten is.³¹ In haar studie naar vertaalde Nederlandse auteurs in Zweden ontdekte Ingrid Wiken-Bunde dat de bekendste en meest gewaardeerde naoorlogse auteurs Jan Wolkers en Maarten 't Hart waren; niet Mulisch of Hermans, hoewel ook van hen werk in het Zweeds is vertaald.³² Het lijkt erop alsof elk land zijn eigen favoriete Nederlandse auteur kiest. In tegenstelling tot de receptie van wereldliteratuur als de Engelse en Franse, die volgens Evan-Zohar behoren tot de dominante systemen, ontbreekt in het geval van literatuur uit de perifere systemen, waartoe de Nederlandse behoort, elke kennis van de canon uit het land van herkomst. Dat leidt ertoe dat in het mondiale literaire veld het beeld van de Nederlandse literatuur totaal verandert.³³ Vanuit mondiaal perspectief lijkt die afkomstig uit een andere provincie.

Afsluiting

Tot slot wil ik nog in een paar woorden mijn dank uitspreken. Ik dank u allen voor uw aanwezigheid en het geduld waarmee u naar mij hebt geluisterd. Ik dank de Stichting Leids Universitair Fonds voor de instelling van mijn leerstoel, ik dank het curatorium dat jaar in jaar uit tevreden was met wat ik in dat verband heb gedaan, ik dank de Faculteit der Geesteswetenschappen en de Instituten LUCAS en LUCL die het mogelijk gemaakt hebben dat de opleiding Dutch Studies nog steeds bestaat, ik dank mijn collega's werkzaam aan de opleiding Nederlandse Taal en Cultuur met wie ik buitengewoon goed heb samengewerkt, in het bijzonder bedank ik de docenten die verbonden zijn of verbonden zijn geweest aan de opleiding Dutch Studies, Josien, Marion, Liesbet, Myra, Johanneke, Elisa en Irena - het was een plezier om de afgelopen twintig jaar met jullie te mogen werken - en natuurlijk bedank ik de studenten, afkomstig vanuit de hele wereld en altijd weer een bron van inspiratie, en tenslotte bedank ik Heleen en de kinderen - en dat hoef ik verder niet uit te leggen.

Ik heb gezegd.

Noten

- 1 Vergl. Olf Praamstra, *De Nederlandse letterkunde als wereldliteratuur*. Leiden: Universiteit Leiden, 2008, p. 6. (Oratie).
- 2 Zie <http://taalunieversum.org/inhoud/feiten-en-cijfers#studie> (geraadpleegd 4 mei 2015).
- 3 Mededeling door studenten Nederlands aan de Communications University China, Beijing, mei 2014.
- 4 Jan Noordegraaf, 'Multatuli en de taal van Ur'. In: *Over Multatuli*, 32 (1994), p. 3.
- 5 Bruno van Wayenburg, 'Nederlands is een grote kleine taal'. In: *NRC/Handelsblad*, 16 december 2014.
- 6 Mededeling van Tolk- en Vertaalcentrum in Nederland: 'Vier talenstudies verdwijnen in Nederland', 4 december 2012, <http://www.tvcn.nl/nl/blog/2012/12/4/vier-talenstudies-verdwijnen-in-nederland/> (geraadpleegd, 4 mei 2015); Bas Jacobs, Sjeng Scheijen, Rick van der Ploeg, 'Minder economie, meer filosofie', in: *NRC/Handelsblad*, 18 december 2014.
- 7 Remy Amkreutz, 'Nederlands populair bij buitenlandse studenten'. In: *De Morgen*, 25 augustus 2012; geraadpleegd (4 mei 2015) via <http://www.ivnnl.com/nieuws.php?c=0&id=461>.
- 8 Pascale Casanova, *The World Republic of Letters*. Cambridge, MA / London: Harvard University Press, 2004.
- 9 Pierre Bourdieu, *De regels van de kunst. Wording en structuur van het literaire veld*. Amsterdam: Van Gennep, 1994.
- 10 Itamar Even-Zohar, 'Polysystem Theory'. In: *Poetics Today, International Journal for Theory and Analysis of Literature and Communication*, 11 (1990), 1, p. 9-94.
- 11 Itamar Even-Zohar, 'The position of translated literature within the literary polysystem'. In: Lawrence Venuti [ed.], *The Translation Studies Reader*. London / New York: Routledge, 2004, p. 192-197.
- 12 Willem Frederik Hermans, 'De Nederlandse literatuur en de wereldcrisis'. In: Willem Frederik Hermans, *Mandarijnen op zwavelzuur*, 7e dr. Amsterdam, 1970, p. 16.
- 13 Ralf Grüttemeier, 'Nach dem zweiten Weltkrieg'. In: Ralf Grüttemeier en Maria-Theresia Leuker [hrsg.], *Niederländische Literaturgeschichte*. Stuttgart / Weimar: Metzler, 2006, p. 236.
- 14 Arnold Heumakers en Willem Kuipers, 'Goden en mindere goden'. In: *Maatstaf*, 39 (1991) 8/9 (sep), p. 2-12; Frans Ruiters en Wilbert Smulders, 'De demobilisatie van de moderne schrijver. Waarom de naoorlogse "grote drie" niet opgevolgd zullen worden'. In: *Maatstaf*, 40 (1992) 4 (apr), p. 1-26.
- 15 Margot Dijkgraaf, 'Schrijven stelt het sterven uit [Interview met Cees Nooteboom]'. In: *NRC/Handelsblad*, Boeken, 26 juli 2013.
- 16 Leonard Blussé, Willem Rummelink en Ivo Smits, 'Voorwoord'. In: Leonard Blussé, Willem Rummelink en Ivo Smits [red.], *Bewogen betrekkingen, 400 jaar Nederland-Japan*. Hilversum: Teleac / NOT, [2000], p. 5-7.
- 17 J. Scholten, "De jonker" en "De blauwe ruiter", Rangaku en Nederlandse literatuur, in: E. de Poorter [red.], *As the twig is bent..., essays in honour of Frits Vos*. Amsterdam: Gieben, 1990, p. 189-207. Zie voor een moderne uitgave van een verhaal van J.B. Christemeijer *Het gruwelkabinet, dertien horrorverhalen uit de negentiende eeuw*, bewerkt en van een voorwoord voorzien door Ivo de Wijs, verzameld door Erica van Boven en Olf Praamstra. Amsterdam: Athenaeum-Polak & Van Gennep, 2010.
- 18 Klaas Ruitenbeek, 'Losse notities bij Lu Xun'. In: *Het trage vuur, tijdschrift voor Chinese literatuur*, 15 (december 2001), p. 3 en 7.
- 19 Harmen Beukers, 'De introductie van westerse geneeskunde in Japan'. In: Leonard Blussé, Willem Rummelink en Ivo Smits [red.], *Bewogen betrekkingen, 400 jaar Nederland-Japan*. Hilversum: Teleac / NOT, [2000], p. 105-114.
- 20 Klaas Ruitenbeek, 'Losse notities bij Lu Xun'. In: *Het trage vuur, tijdschrift voor Chinese literatuur*, 15 (december 2001), p. 7-8.
- 21 Klaas Ruitenbeek, 'Bij een vertaling van De kleine Johannes'. In: *De Gids*, 144 (1981), 4, p. 186.
- 22 Hu Yuzhi, 'Lu Xun - Zhongguo zui weida de minzu zuojia'

- (Lu Xun - de grootste nationale schrijver van China). In: *Lu Xun yanjiu yuekan* (Maandblad voor onderzoek naar Lu Xun) 10 (1994), p. 68. Met dank aan Sofie Sun.
- 23 Klaas Ruitenbeek, 'Lu Xun and Little Johannes'. In: Loyd Haft [ed.], *Words from the west: western texts in Chinese literary context*. Leiden: Centre of Non-Western Studies, 1993, p. 49.
- 24 Klaas Ruitenbeek, 'Lu Xun and Little Johannes'. In: Loyd Haft [ed.], *Words from the west: western texts in Chinese literary context*. Leiden: Centre of Non-Western Studies, 1993, p. 48-50 en 53.
- 25 Klaas Ruitenbeek, 'Bij een vertaling van De kleine Johannes'. In: *De Gids*, 144 (1981), 4, p. 186.
- 26 Frederik van Eeden, *Xiaoyuehan* (De kleine Johannes). Vert. door Lu Xun. Beijing: Weiminshe, 1928. Informatie afkomstig van Sofie Sun, dd. 20 maart 2015.
- 27 Klaas Ruitenbeek, 'Bij een vertaling van De kleine Johannes'. In: *De Gids*, 144 (1981), 4, p. 190.
- 28 Er zijn in China meerdere Lu Xun Musea, onder andere in Beijing, Shanghai, Guangzhou en Xiamen (Amoy). Mededeling van Sofie Sun, dd. 20 maart 2015.
- 29 Vertalingen van *De kleine Johannes* in het Chinees:
Vertaling als apart boek:
- [1] 1928 *Xiao Yuehan*, vertaler: Lu Xun, Weiming she
- [2] 1929 *Xiao Yuehan*, vertaler: Lu Xun, Weiming she
- [3] 1934 *Xiao Yuehan*, vertaler: Lu Xun, Shanghai Shenhua shudian
- [4] 1947 *Xiao Yuehan*, vertaler: Lu Xun, het Lu Xun Memorial Comité
- [5] 1957 *Xiao Yuehan*, vertaler: Lu Xun, People's Literature Publishing House
- [6] 2004 *Xiao Yuehan*, vertaler: Lu Xun, Huawen Publishing House
- [7] 2004 *Xiao Yuehan*, vertaler: Hu Jianhong, Huawei Publishing House
- [8] 2006 *Xiao Yuehan*, vertaler: Hu Jianhong, North Literature and Art Press
- [9] 2009 *Xiao Yuehan*, vertaler: Lu Xun, Audio-Visual Press China Central Radio & TV University
- [10] 2011 *Xiao Yuehan*, vertaler: Lu Xun, North China Women and Children Press
Vertaling in bundels, door Lu Xun:
- [11] 1958 in *Lu Xun yuwenji* (De verzamelde vertalingen van Lu Xun, deel vier, in totaal tien delen), People's Literature Publishing House
- [12] 2008 in *Lu Xun yiwen quanji* (De volledige verzamelde vertalingen van Lu Xun, deel drie, in totaal acht delen), Fujian Education Press and Beijing Lu Xun Museum
- [13] 2011 in *Xiao Yuehan, Biao* (De kleine Johannes en het horloge), Yilin Press
- [14] Verschillende herdrukken: *Lu Xun quanji* (De volledige verzamelde werken van Lu Xun, het veertiende deel, in totaal twintig delen); eerste druk (1938): het Lu Xun Memorial Comité; na 1949: People's Literature Publishing House (voor het eerst 1973).
- Met dank aan Sofie Sun die een dissertatie voorbereidt over de Nederlandse literatuur in Chinese vertaling.
- 30 Jos Perry, 'Balsem voor de ziel, Theun de Vries in vertaling'. In: *Filter, tijdschrift over vertalen*, 18 (2011) 4 (dec), p. 45-55.
- 31 Eep Francken, 'J. van Melle in twee werelden'. In: Elisabeth Leijnse en Michiel van Kempen [red.], *Tussenfiguren, schrijvers tussen de culturen*. Amsterdam: Het Spinhuis, 1998, p. 137-145; Eep Francken, 'Literatuur voor het oude en het nieuwe Zuid-Afrika? Bart Nel van J. van Melle en de Afrikaner natievorming'. In: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 114 (1998), p. 156-163; Eep Francken, 'De onbekendste Nederlandse bestseller, Bart Nel de opstandeling van J. van Melle'. In: Theo D'haen en Peter Liebrechts, [red.], *Tussen twee werelden, het gevoel van ont-heemding in de postkoloniale literatuur*. Leiden: Opleiding Talen en Culturen van Zuidoost-Azië en Oceanië, Universiteit Leiden, 2001, p. 37-58.
- 32 I. Wikén Bunde, *Wat hat uns dieser Gast wohl zu erzählen? Oder die jagd nach dem Nobelpreis. Zur Rezeption nieder-*

ländischer Literatur in Schweden. (Mit einer Bibliographie der Übersetzungen 1830-1995. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1997, p. 185-186, 230-243, 266-282, 321, 311, 318 en 328-329; zie voor de receptie van Wolkers in Zweden ook A. van der Valk, *De calvinistische voyeur. Jan Wolkers in Zweden.* Soesterberg: Aspekt, 2005.

- 33 Vergl. het onderzoek dat in de laatste twintig jaar naar de receptie van de Nederlandse literatuur in het buitenland is verricht door met name onderzoekers die werkzaam zijn in de buitenlandse Neerlandistiek. Er verschenen afzonderlijke studies en een groot aantal bijdragen in *Neerlandica Extra Muros*, het tijdschrift van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek, en de voortzetting ervan *Internationale Neerlandistiek*. Zonder aanspraak te maken op volledigheid wijs ik op de volgende publicaties: Kim Andringa, 'Importeurs en exporteurs van literatuur: de Nederlandse letteren in Frankrijk'. In: *Internationale Neerlandistiek*, 50 (2012) 2 (mei), p. 129-142; Petra Broomans e.a. [red.], *Object: Nederlandse literatuur in het buitenland. Methode: onbekend. Vormen van onderzoek naar de receptie van literatuur uit het Nederlandse taalgebied.* Groningen: Barkhuis, 2006; Judit Gera, 'Receptie van de Nederlandstalige cultuur in Hongarije in het laatste decennium (1995-2005)'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 44 (2006) 2 (mei), p. 33-44; Jaap Grave, *Zulk vertalen is een werk van liefde, bemiddelaars van Nederlandstalige literatuur in Duitsland, 1890-1914.* Nijmegen: Vantilt, 2001; Diederik C. Grit, *Driewerf zalig Noorden. Over literaire betrekkingen tussen de Nederlanden en Scandinavië.* [Maastricht]: Universitaire Pers Maastricht, [1994]; Hella S. Haasse, 'Leesbaar in Frankrijk'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 39 (2001) 3 (okt), p. 1-10; Veronika Havlíková, 'Nederlandstalige literatuur in Tsjechië sinds 1990. Receptie van de Nederlandse en Vlaamse literatuur na de val van de muur'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 42 (2004) 3 (okt), p. 26-32; Kris van Heuckelom, Dieter de Bruyn, Carl de Strycker [red.], *Van Eeden tot heden, literaire dwarsverbanden tussen Midden-Europa en de Lage Landen.* Gent: Academia Press, 2012; S. Kiedroń, 'Literatura Nider-

landzka? A co to? Literatuur uit de Lage Landen in Polen in het laatste decennium'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 43 (2005) 1 (feb), p. 39-49; Marta Maňáková en Wilken Engelbrecht, 'Vertalingen van Nederlandstalige literatuur in Slowakije'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 44 (2006) 1 (feb), p. 24-34; Irina Michajlova, 'Over Nederlandstalige literatuur in Rusland'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 39 (2001) 1 (feb), p.1-14; Irina Michajlova, 'Uit de geschiedenis van de Russische vertalingen van de Nederlandse literatuur'. In: *Internationale Neerlandistiek*, 47 (2009) 3 (okt), p. 2-18; Jenneke Oosterhoff, 'Niet voor een groot publiek. Nederlandse literatuur in Amerika'. In: *Internationale Neerlandistiek*, 46 (2008) 1 (feb), p. 3-19; Arie Pos, 'Nederlandstalige literatuur in Portugal 1992-2006'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 45 (2007) 2 (mei), p. 13-19; Dolores Ross, Arie Pos, Marleen Mertens [red.], *Ieder zijn eigen Arnon Grunberg, vertaling, promotie en receptie in Italië, Spanje, Catalonië, Portugal en Roemenië.* Gent: Academia Press, 2012; Dolores Ross, 'Vertaling en receptie van Nederlandstalige literatuur in Italië'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 42 (2004) 3 (okt), p. 33-42; Elisenda Saguer, 'Enrique Conscience, het overweldigende succes van de schrijver Hendrik Conscience (1812-1883) in Spanje'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 45 (2007) 2 (mei), p. 1-12; Reinier Salverda, 'Nederlandse literatuur in Indonesië, 1945-1995'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 35 (1997) 1 (feb), p. 1-23; Werner Scheltjens, 'De Nederlandse literatuur in Rusland 1956-2003, een receptieonderzoek'. In: *Filter, tijdschrift over vertalen*, 13 (2006) 2 (juni), p. 64-75; Paul Vincent, 'De Nederlandstalige literatuur in Engeland en Amerika tussen 1995 en 2005 in vogelvlucht'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 44 (2006) 3 (okt), p. 1-6; Sandra van Voorst, "'Het goede litteraire werk uit Nederland": de "Bibliotheca Neerlandica" en het vertaalbeleid van de Stichting voor vertalingen 1954-1966'. In: *Internationale Neerlandistiek*, 51 (2013) 1 (feb), p. 29-44; Ingrid Wikén Bonde, 'Nederlandse cultuur en literatuur in Noord-Europa'. In: *Neerlandica Extra Muros*, 35 (1997) 2 (mei), p. 31-39.

PROF.DR. OLF PRAAMSTRA

- 1979-2005 Universitair docent Moderne letterkunde Opleiding Nederlandse Taal en Cultuur Vrije Universiteit Amsterdam.
- 1989-1992 Wetenschappelijk medewerker aan het Constantijn Huygens Instituut te 's-Gravenhage.
- 1992-2015 Universitair hoofddocent Moderne letterkunde Opleiding Neerlandistiek / Dutch Studies aan de Universiteit Leiden.
- 1994-2015 Gastdocent aan onder andere de Kossuth Lajos Universiteit Debrecen in Hongarije, de Universiteit van Stellenbosch in Zuid-Afrika, de Universitas Indonesia Jakarta in Indonesië, de Karelsuniversiteit Praag in Tsjechië, de Universiteit van Nagasaki in Japan, de Beijing Foreign Studies University en de Shanghai International Studies University in China en de Adam Mickiewicz Universiteit Poznań in Polen.
- 2007-heden Bijzonder hoogleraar met als leeropdracht 'Nederlandse literatuur in contact met andere culturen' aan de Universiteit Leiden.

Vanuit mondiaal perspectief is de Nederlandse letterkunde een provinciale literatuur. Dat maakt het voor Nederlandse schrijvers moeilijk om een rol te spelen in de wereldliteratuur. Maar soms lukt het. Een aanprijzing van een gezaghebbend criticus kan hierin een doorslaggevende rol vervullen, een Nederlands auteur kan in een andere literatuur iets nieuws introduceren, en de reputatie van de vertaler kan verantwoordelijk zijn voor het succes. Maar in alle gevallen speelt de Nederlandse canon geen enkele rol. In tegenstelling tot de receptie van wereldliteraturen als de Engelse en Franse ontbreekt ten aanzien van literaturen uit de periferie, waartoe de Nederlandse behoort, elke kennis van de canon uit het land van de vertaalde auteurs. Dat leidt ertoe dat in het internationale literaire veld het beeld van de Nederlandse literatuur totaal verandert. Vanuit mondiaal perspectief lijkt die afkomstig uit een andere provincie.

Universiteit
Leiden